

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 3 (EYLÜL 2019)

250 YAŞINDA HÂLÂ GENÇ: ALEXANDER VON HUMBOLDT

Uğur ELMACI¹

Resim 1: 1815'te kendi çizdiği portresi (<https://www.bildindex.de/document/obj02530413>)

Alexander von Humboldt ya da tam adıyla Friedrich Wilhelm Heinrich Alexander Freiherr von Humboldt 14 Eylül 1769 tarihinde Berlin'de doğmuştur. Prusya ordusunda subay olan babasını 9 yaşında kaybetmiş kardeşi ve annesi tarafından yetiştirilmiştir. Humboldt sırasıyla Frankfurt'ta finans, Göttingen'de doğa bilimleri, Hamburg'ta ticaret ve yabancı diller, Freiberg'te coğrafya, Jena'da anatomi ve astronomi eğitimi almıştır. Doğa bilimleri ve kâşif kimliğinde, almış olduğu bu çok yönlü eğitimin izlerini görmekteyiz. İlk çalışmasını 20 yaşında bir tatil esnasında Ren Nehri gezisinde “*Ren Nehri'ndeki bazı Bazalt kayalar üzerine mineralojik gözlemler*” adıyla kaleme almıştır. 1793'te “*Fribergen Florasından Örnekler*”, 1797'de ise “*Kas ve sinir lifleri tepkiselliği üzerine çalışmalar*” isimli yazılarını yayımlamıştır. Erken dönemde kaleme aldığı bu eserler Humboldt'un çok yönlü eğitiminin yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kuşkusuz Humboldt' un aklında tek bir şey vardı; gidilemeyen yerlere gitmek, o yerleri haritalamak ve o yerlerin ölçümlerini yapmak. Bu hayallerinin önündeki tek engel ise annesinin otoritesiydi. Yıllarca kendi dünyasına göre oğullarını yetiştirmek istemiş ve oğullarıyla arasındaki bağların kopmasına neden olmuştur. Öyle ki 1796'da anneleri öldüğünde iki kardeş annelerinin cenaze törenlerine dahi katılmamışlardır. Annesinin ölümüne kadar olan süre içinde Avrupa'nın çeşitli bölgelerine geziler yapmış, ama en çok da kardeşinin yaşadığı şehir olan Weimar' da bulunmaktan keyif almıştır.

¹ Eskişehir Kenan Yalçın Anadolu Lisesi Coğrafya Öğretmeni
Coğrafya Eğitimi Derneği Üyesi

Herkes İçin Coğrafya

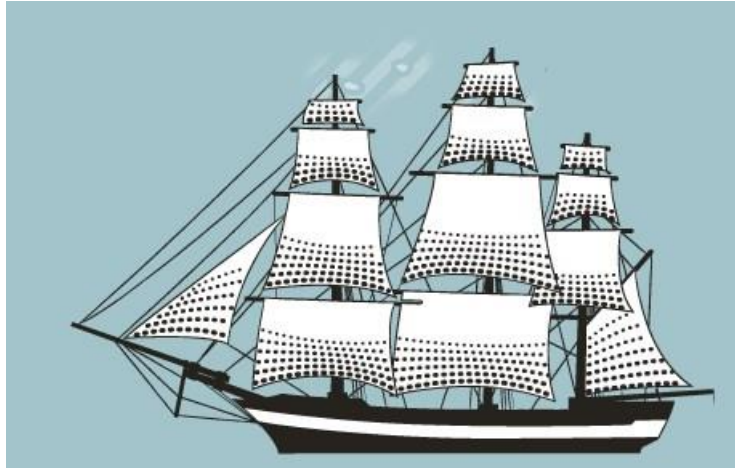
SAYI: 3 (EYLÜL 2019)

Weimar’da kardeşi Wilhem ile birlikte Alman edebiyatının önemli temsilcileri Goethe ve Schiller ile derin sohbetler yapmışlar ve birbirlerinin yaşamlarını derin şekilde etkilemişlerdir.

Resim 2: Alexander von Humboldt, Wilhelm von Humboldt, Goethe ve Schiller Weimar’da. (<https://www.deutschland.de/en/topic/knowledge/humboldt-year-2019-seven-facts-about-alexander-von-humboldt>)

1796’da annesinin ölümü hayallerine ulaşmanın yolunu açmıştır. Kalan miras ile artık hayal ettiği seyahatleri gerçekleştirecektir. Fransa’ da tanıştığı genç botanikçi Aime Bonpland ile 5 Haziran 1799’ da La Coruna’ dan Pizarro isimli gemileri büyük keşiflere imza attığı Güney Amerika seyahatine başlamıştır.

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 3 (EYLÜL 2019)

Resim 3: Pizarro Gemisi (Temsili) (<https://humboldt-heute.de/en/>)

Seyahatinin en önemli yol arkadaşlarından biri hiç kuşkusuz ölçüm aletleriydi. O kadar değer veriyordu ki aletlere, seyahat esnasında karşılaştıkları bazı zorluklarda Bonpland ve aletleri arasında tercih yapma durumlarında tercihini öncelikli olarak aletlerinden yana kullanmıştır.

Resim 4: Alexander von Humboldt ve Aime Bonpland

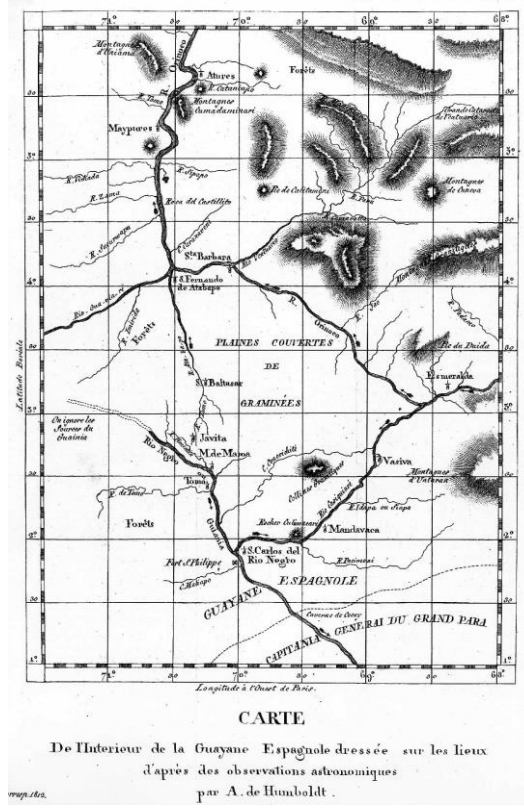
(<https://www.uni-potsdam.de/tapoints/?p=1387>)

Yolculuklarında karşılaştıkları zorluklar aynı zamanda bilim literatürüne de büyük katkılar yapmıştır. Örneğin yüksek irtifa dağ tırmanışlarında yaşanan fiziksel sıkıntıların oksijen azalmasına bağlı gerçekleştiğini ilk kez ortaya koymuştur. Ekosistemde ve iklim üzerinde yaptığı değerlendirmelerinde insan kaynaklı iklim değişikliklerine ilk değinen kişi olmuştur. Orinoco Nehri üzerinde yaptığı 2775 km'lik yolculuk sonrasında Orinoco ve Amazon Nehirlerinin arasındaki Casiquiare Kanalı'nın varlığını kanıtlamış ve haritalandırmıştır.

Herkes İçin Coğrafya

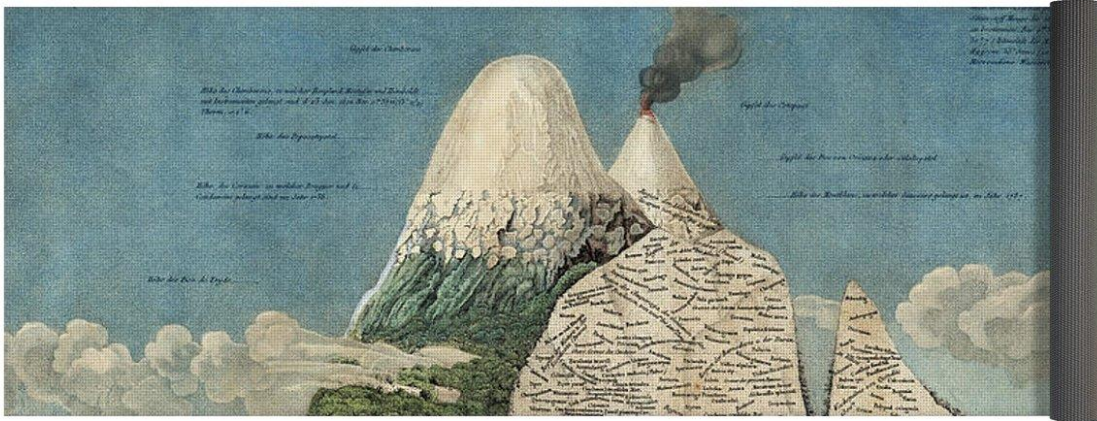
SAYI: 3 (EYLÜL 2019)

Harita 1: Orinoco ve Amazon Nehirleri, Casiquiare Kanalı haritası

(https://en.wikipedia.org/wiki/Casiquiare_canal)

1802 yılında Chimborazo Dağı tırmanışı ile bir rekora imza atarak, 5878 m yüksekliğe tırmanarak o zamana kadar çıkmış en yüksek noktaya ulaşmıştır.

Resim 5: Alexander von Humboldt çizimiyle Chimborazo Dağı

Herkes İçin Coğrafya

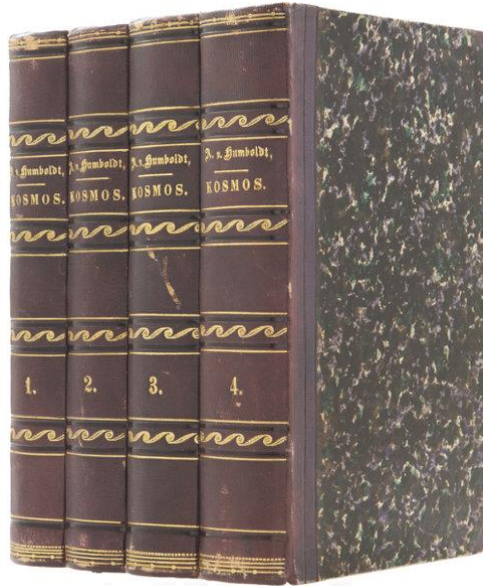
SAYI: 3 (EYLÜL 2019)

(<https://www.sciencenews.org/article/iconic-humboldt-map-may-need-crucial-updates>)

Manyetik alan, bitki coğrafyası, klimatoloji, ekoloji, jeoloji, zooloji, botanik çalışmaları G. Amerika seyahatinin temel çalışmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. 3 Ağustos 1804 yılında Bordeaux limanında Güney Amerika seyahatini tamamlamıştır. Avrupa’ da çok tanınan bir kişi haline gelen Humboldt, Güney Amerika dönüşü Paris’e yerleşti.

1829’da Rus hükümetinin teklifi ve hükümetin özel yetkileriyle donatılmış bir şekilde 60 yaşında 25 hafta sürecek olan Rusya seyahatini gerçekleştirmiştir. Bu seyahatinde 15472 km yol yapmıştır. Bu seyahatinin en önemli sonuçları ise Orta Asya Platosu’nun yüksekliği hakkındaki o zamana kadarki abartılı tahminleri düzeltmek ve Uralların elmas yataklarını bulmak olmuştur.

İlerleyen yaşına rağmen çalışmaktan ve üretmekten vazgeçmemiştir. Rusya dönüşü 18 yıl diplomatlık görevinin ardından hayatının projesini 76 yaşında gerçekleştirmiştir. “Kosmos” adını verdiği ve bugüne kadar birçok bilim insanının bakış açılarını şekillendirdiği 5 ciltlik eserini kaleme almıştır. İlk iki cildi 1845-1847, üç ve dördüncü ciltleri 1850 ve 1858 yıllarında yayımlamıştır. Beşinci cildin bir bölümü ise ölümünden sonra yayımlanmıştır.

Imaged by Heritage Auctions, HA.com

Resim 6: Kosmos (Hayatta iken yayımladığı ilk dört cilt)

(<https://historical.ha.com/itm/books/non-american-editions/alexander-von-humboldt-kosmos-entwurf-einer-physischen-weltbeschreibung-stuttgart-j-g-cotta-scher/a/6043-36719.s>)

Herkes İçin Coğrafya

SAYI: 3 (EYLÜL 2019)

24 Şubat 1857’de ikinci derece bir felç geçirmiş, 6 Mayıs 1859 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Hayatı boyunca gördüğü itibarı öldükten sonra da görmeye devam etti. Naaşı Tegel’de aile mezarlığına gömülmeden önce devlet töreniyle Berlin sokaklarından geçirildi ve katedral girişinde naip prens tarafından karşılandı. Doğumunun yüzüncü yılı hem Eski hem de Yeni Dünya’da 14 Eylül 1869’da büyük ilgiyle kutlandı. Adına sayısız anıt dikildi, ününe ve tanınmışlığına tanıklık edecek şekilde yeni keşfedilen bölgelere adı verildi. Bu yıl da 250. doğum yılı kapsamında da Dünyanın dört bir tarafında önemli etkinlikler düzenlenmiş ve yıl sonuna kadar düzenlenmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA:

Andrea, W., Doğanın Keşfi, Ayrıntı Yayınları, 2017.

<https://historical.ha.com/itm/books/non-american-editions/alexander-von-humboldt-kosmos-entwurf-einer-physischen-weltbeschreibung-stuttgart-j-g-cotta-scher/a/6043-36719.s>

<https://humboldt-heute.de/en/stories/humboldts-travels>

<https://www.humboldt-foundation.de>

<https://www.famousscientists.org/alexander-von-humboldt/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Alexander_von_Humboldt

<https://www.uni-potsdam.de/tapoints/?p=1387>

<https://www.bildindex.de/document/obj02530413>

<https://www.sciencenews.org/article/iconic-humboldt-map-may-need-crucial-updates>